

Kisebb közlemények.

I.

A régészeti mozgalom Magyarországon.

Alig van Európában terület, mely a régészeti téren annyi érdekes és oly változatos anyagot nyújtana, mint Magyarország. Ez nem az ország hajdani kulturai fensőségének, hanem azon kelet és nyugat közti alkalmas fekvésének következménye, mely az egymást űző és űzött nemzeteket a Duna és Tisza közének áldott területén átvonulni készítette. Innen van, hogy a barbarok itt mindazt bőven találták, mi saját fentartásukra szükséges volt, innen az, hogy a rómaiak magukat ezen terület egyik részébe beékelni kénytelenítették, mivel egyrészt a nyugaton elfoglalt tartományokkal folytonos érintkezésben kellett maradniok, másrészt pedig a gazdagabb római tartományok felé áramló barbar törzsöket visszatartóztatni kényszerültek.

Magyarország tehát sokféle tekintetben nevezetes terület, mely nemcsak a határvidékben levő római imperium műemlékeiben igen gazdag, hanem az előbbi és ugyanazon korból az ősbárbar népek vagy azok utódai — a rómaiak társai — műipari tárgyait is bőven bírja.

Igaz, hogy a római műipar- és művészeteknek többnyire csak harmadrendű tárgyait bírjuk régi emlékeinkben, igaz, hogy a barbar maradványok közt oly sok jellemző és egymástól elütő van és pedig a temetkezési helyek vegyülése által össze-vissza keverve, hogy még most nehéz mindezeket rendszerezni: mindazáltal fölötte érdekesek leleteink már azért is, mivel a keletnek a nyugattal és északkal való szerves összeköttetése láncolatát képezik és az átmeneti jelvies alakokat leginkább minálunk lehet nagy mennyiségben találni.

Ott, a hol ily nagy gazdagság van régiségekben, lehetetlen a földmivelő népnek ezekre nem akadnia, lehetetlen a roppant rónákon észre nem venni azon magas halmokat, melyek már a legrégebb korban mint emberi művek feltűntek.

A földmivelésnél és a halmoknak többnyire kincsásók által való felbontásánál a bennük talált régiségeket és érmeket megfigyelni a római kiterjedt telepítvényeken és a régi római utak mellett talált műemlékekre, sírokra, mértföldmutatókra nem bukkanni lehetetlen volt, de azokat vizsgálat nélkül hagyni sem fekszik oly nemzet természetében, mely nemcsak Ázsiából bejött őseire és azok hagyományaira büszke, de büszke arra is, hogy hazája egyik legszebb és legáldottabb részét a rómaiak századokon át lakták és művelték.

Már régebbi időben keletkeztek hazánkban érem- és régiséggyűjtemények. Mátyás király és Istvánffy nevezetes gyűjtők voltak és sokan figyelmesekké lettek honi

kincseinkre, midőn hazánkiai egy nemzeti muzeum hiányában, a pannoniai és dácziai műtárgyakat a bécsi muzeumok gazdagítására kezdék szállítani.

E tekintetben legtöbb történt a dicső Mária Terézia mozgalmas korszakában. Ekkor keletkeztek a Széchenyiek, Eszterháziak, Fesztetichek, Viczayak, Rádayak, Telekies és Podmaniczkyak hírneves gyűjteményei, melyeknek egy része már külföldre vándorolt, míg más eléggé tekintélyes maradványok hazánkban visszamaradtak.

A főurak és főpapok buzdító példáját követték a nemesek, tudományos társulatok, főbb iskoláink, úgy hogy számos régiségünk fentartását csak ezen iparkodásnak és üdvös vetélkedésnek köszönhetjük.

Ezen tudományos mozgalomnak köszönte életét e század elején a magyar nemzeti muzeum, melynek régiség- és éremosztálya azóta a magyarországi leleteknek valódi kincstárává lőn.

A régészeti irodalom, mely a mult század végén és a jelennek első tizedeiben különösen a magyar tudományos egyetem néhány kitünő szakférfiától indulván ki, utóbb ismét pangásnak indult, ujabban föléledt, midőn a bécsi központi régészeti bizottságnak a tudományos Akadémia kebelében Pesten vetélytársa akadt.

Igaz, hogy a magyar tudományos Akadémia kebelében már régen megpendített a régiségek gyűjtésének eszméje, már 1847-ik év előtt indítványoztak egy archaeologiai társulatot a hazai történelmi műemlékek fentartására és gyűjtésére, a muzeum ezen osztálya folyton gyarapodott, de az igazi lendület eredménye csak akkor mutatkozott, midőn hazánk területén a bécsiek kezdtek ezen irányban erélyesen működni.

Akkor a magyar tudományos Akadémia hajlandó volt nemcsak az akadémiai archaeologiai bizottság kiadványaira megszavazott összeget tetemesen gyarapítani, hanem gondoskodni arról is, hogy egy országos régészeti bizottság alakuljon, melynek feladánya leendett a magyarországi régiségeket összeírni, osztályozni és tagjai segítségével a romlástól és az országból való kihordástól megóvni.

Az archaeologiai bizottság élénk mozgalma nem sokára kívánta azt is, hogy folytonos számos levelezésének eredményei mielőbb a nagyobb közönség elé juthassanak és archaeologiai közleményein kívül az „Archaeologiai Értesítőt“ megalapítsa, míg a nevezetesebb emlékek kiadására a magyarországi műemlékek kiadattatását kezdé meg.

Néhány év óta az országgyűléstől a magyar nemzeti muzeum is kellő költséggel pártoltatván, olyan állapotba jött, hogy a hazánkban talált műtárgyakat és érmekeket nagyobb számmal vehette meg, míg a honfiak nagylelkűsége is folyvást és tetemesen gyarapította.

Most a gyűjtések és ásatások egyáltalán nagyobb kiterjedésben kezdettek meg, a sok magán régészeti- és főleg éremgyűjteményeken kívül a főbb iskoláink mellett létező természettani és természetrajzi muzeumokban az archaeologiai tárgyak is gyűjtetnek, és így történt, hogy jelenleg a Magyarországon régebben létezett magyar nemzeti muzeumi, erdélyi muzeumi, gyula-fehérvári káptalani, nagy-szebeni, bruckenthali, pannonhalmi főapátsági, pesti kegyesrendi, debreczeni, pápai és nagy-enyedi főiskolák régiségi muzeumain kívül a győri benzések gymnáziumában, Sopron- és Pozsonyban városi muzeumok keletkeztek.

Ezen tudományos áramlat magával ragadá megyéinket és egyéb vidéki városainkat is. Így keletkeztek legujabban a békés-gyulai, szabolcs- és vasmegyei gyűjtemé-

nyek, valamint keletkezéskor vannak a temes-torontáli, Kassa- és Nagy-Várad városi és máramaros-szigeti archaeologiai gyűjtemények is.

A régiség- és érmészeti lendületet eléggé bizonyítják a vevést könnyítő és közvetítő régészeti és érmészeti kereskedések, melyeknek nálunk még 20 év előtt alig volt hírük, most pedig magyar leletek szerzésére nemcsak több pesti üzlet keletkezett, hanem ezeknek fióküzletei Bécsben is nagy forgalomnak örvendenek.

Magából az országból élénk levelezés folytán mindenfelől kap az archaeologiai bizottság tudósításokat, a magy. nemz. muzeum ajándékokat és vásárlásra ajánlott czikkeket; még sok magán szaktudós is vesz régiségeket, mi általa régészet ügye és az iránta való kegyelet mindinkább növekszik.

Erre nagy hatással van a magyar nemzeti muzeum régészeti osztálya, melynek évenként sok ezerre menő látogatója — 1871-ik évben (hivatalos feljegyzés nyomán) csak ezen osztálynak volt 50,546 látogatója — ezek pedig egyszersmind a régiségeket látván, ezeknek megóvására is némileg felavattattak. Nem magunk magasztaljuk magunkat, midőn a külföld első tekintélyei bizonyosága szerint éremgyűjteményünket. főleg hazai érmeinkre nézve elsőnek, a római és egyéb érmeinkre nézve tekintélyesnek lenni állítjuk. — Római régiségtárunk és ebben a műemlékek már is közfigyelmet ébresztettek, a barbarkori, azok közt a népvándorlási arany-tárgyak tetemesen gyarapodnak, fegyvertárunk sok hazai becses emléket őriz, míg középkori arany- és drágakő-műveink, ékszereink, ily számmal és választékkal, a hasonnemű tárlatok közt becsülettel megállhatnak. Ezekhez járul a classikai művek gipszöntvényeinek tárlata, mely az ízlés művelését hatatosan előmozdítja.

Mindezek következtében hazánkban már nemcsak egyedül a római és középkor régiségeknek támadnak barátai, hanem az általános figyelem kiterjed az eddig kevésbe vett hegyaljai obsidian tárgyakra, kőszeközökre, agyag- és bronzművekre, melyek mind nemcsak az úgynevezett préhistorique-korszak tanulmányi tárgyakul tekinthetők, hanem nagyrészt az anthropologiai és őszállattani viszonyokra is kellő világot vetnek és országunkat e tekintetben más európai államok sorába segítik emelni. Nem hallgathatjuk el a fazekas ipar és egyéb házi iparnemek gyűjteményének kezdeményezését is, mely kulturai állapotunkra, a közel múlt századokban fog kiinduló pontul szolgálni.

Egy szóval, a mi a mű- és történelmi emlékek kutatásában, őrzésében, rendszerezésében és részben a rendezés haladtával, azok leírásában is történt, és napról-napra nemes vetélkedéssel történik, akárkit ki fog elégiteni, ki összehasonlítás tárgyul nem a világ leghaladottabb nemzeteit állítja össze sok külső ok miatt hátramarasztalt vagy hátramaradt, hazánknak; de a nem oly régtől számítható ujjászületésünkhöz arányítja haladási törekvéseinket és azoknak eddig észlelhető eredményeit.

Dr. Rómer Flóris.

II.

Legujabb baranyai és pécsvidéki leletek.

1. Jelen év elején a Siklós mellett fekvő, és ugyancsak a siklói uradalomhoz tartozó *zsemlényi* erdőben irtáskor a favágók egy fa tövében több mint száz darab arany